

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

INFORMATION MAINTENANCE OF THE COUNTRY'S COMPETITIVENESS IN THE CONTEXT OF THE BUDGET POLICY DEVELOPMENT

Володимир ШЕДЯКОВ,
доктор соціологічних наук,
Національний інститут
стратегічних досліджень, Київ

Volodymyr SHEDYAKOV,
Doctor of Sociology,
National Institute
for Strategic Studies, Kyiv

В умовах розвитку процесів глобалізації успіх кожного народногосподарського комплексу залежить від державної політики підтримання іміджу, якості проведення піару. Водночас поєднання зусиль держави, бізнесу та суспільства при забезпеченні виконання відповідних національних програм – важлива умова їх ефективності. Відповідно підвищення якості бюджетної політики на цьому напрямі – необхідна складова як формування бажаного соціально-економічного середовища в країні, так і отримання гідної господарської ніші у світі.

Наявність своєчасного отримання, обробки та використання інформації на сьогодні значною мірою впливає на можливості кожної держави, суспільства, бізнесу. Забезпечення ефективними технологіями та можливостями роботи з інформацією, проведення комплексного забезпечення PR/GR: Public Relations (зв'язки з громадськістю) – Government Relations (зв'язки з органами державної влади) є обов'язковою умовою успішного розвитку будь-якої соціально-економічної системи. Отже, економіка, організація та технології інформаційних впливів входять до безумовних пріоритетів розвитку.

Відповідно характеристика інформаційної конкурентоспроможності країни – вкрай важлива для її стану та розвитку комплексна оцінка інформаційної забезпеченості країни, її адекватності зовнішній (умовам існування, зовнішнім викликам і вимогам міжнародних нормативів) і внутрішній (відповідність внутрішньої структури завданням розвитку) ситуації, що базується, зокрема, на аналізі інформаційної інфраструктури, можливості своєчасно отримувати та поширювати необхідну інформацію, вміння використовувати ефективні PR-технології та специфіку мережевого суспільства, а також сукупність раціональних й ірраціональних ресурсів інформаційного забезпечення фундаментальних та актуальних інтересів суспільства. Фактично піар – це і є цілеспрямоване управління інформаційними комунікаціями; за хрестоматійним визначенням, методологія науки про зв'язки з громадськістю – це система знань про структуру, логічну організацію, методи та засоби PR-діяльності у сфері теорії та практики.

У теперішній піарології використовують як якісні, так і кількісні дослідження. При цьому методи теорії PR корелюють з реалізацією PR на практиці та підкоряються завданням підвищення ефективності діяльності. У методології піарології виділяють філософський, загальнонауковий, спеціальнонауковий, міждисциплінарний та емпіричний рівні (з їх специфічними методами та засобами). Одночасно діапазон ефективних рішень у сфері PR-комунікацій

розрізняється для завдань системної та кризової діяльності. Додаткові вимоги висувуються до якості та інтенсивності PR-комунікацій у ситуації ризику (відмінній від власне антикризової діяльності). PR-комунікації, наприклад, у стані ризику орієнтовані переважно на прогнозоване майбутнє, переслідують завдання поліпшення (запобігання або локалізації ймовірних загроз) тенденцій, базуються на оцінці та інтерпретації певних відомостей, працюють над довгостроковими процесами, тоді як в умовах кризової ситуації розглядаються конкретні випадки та пріоритетні заходи короткострокової дії.

Причому методологія завжди є історичною та змінною. Наукове знання (зокрема, щодо самих PR-технологій та середовища їх використання) також мінливе, як і способи його отримання; воно базується на безкінечності властивостей світу та кожного предмету, але при цьому науковий пошук зберігає якості антропоцентричного. Епоха глобалізації значно підвищує можливості ресурсу інформації, а отже, вимоги до рівня забезпечення інформаційної конкурентоспроможності кожної країни. Водночас зняття бар'єрів між вітчизняною та світовою економічними системами, окрім очевидних переваг, народжує й серйозні проблеми виживання у висококонкурентному міжнародному середовищі, що актуалізує увагу до інформаційного аспекту конкурентоспроможності країни та підвищує вимоги до її бюджетного забезпечення.

Тобто досягнення інформаційної конкурентоспроможності стає провідним чинником інформаційного забезпечення всієї конкурентоспроможності будь-якого соціально-економічного комплексу, а стан соціально-інформаційної підсистеми, підтримка її розвитку – одним з визначальних чинників захисту національних інтересів. Таким чином, розрізняються роль, базові механізми та діапазон ресурсів різних видів конкуренції. Зрозуміло, що мікро-, мезо- та макроекономіка не є жорстко відокремленими одна від іншої. Вони переплітаються та взаєморезонують, особливо на межах відносин між громадами окремих регіонів, які створюють структуровану мережу. Причому, як відомо, в конкуренції регіонів перемагають ті, котрим вдається захистити / нав'язати свої координати, свій підхід або навіть колективні фантоми й соціальні видимості.

Отже, кардинальна відмінність ефективного управління на сьогодні – забезпечення плідних механізмів партнерства між структурами державними та недержавними. У свою чергу організація соціального партнерства перетворюється в обов'язкову умову високої вмотивованості [1-6]. Засоби

З метою оптимізації бюджетної політики України в статті розглянуті різні позиції та погляди на взаємодію інформаційних відносин різноманітних суспільних систем у контексті соціального та економічного здвигу відповідно до трансформацій країни. Спеціально розглянуто проблему необхідності активізації використання регіональних традицій та звичаїв. Найцікавіший момент статті пов'язаний з важливою різницею між моделями активізації регіональної політики для пристосування до нової економічної реальності та її цінностей.

In order to optimize the budget policy of Ukraine the article examines the attitudes and perceptions of different social systems information relations interaction in the context of the social and economic shifts accompanying the country's transformations. Special focus is put on the problem of traditions. The article highlights some important differences between models of regional policy activation with regard to adaptation to the new social reality and its values.

стимулювання, активізації людського фактора при цьому здатні суттєво трансформувати вектор і динаміку мотивації, впливати на співвідношення суб'єктно-об'єктних якостей, значимих характеристик поведінки особистостей, стану відносин і процесів, підсилюючи / зберігаючи бажані та ліквідуючи / локалізуючи / компенсуючи ті з них, що розцінюються як шкідливі.

Відповідно розвиток та реалізація науково-інтелектуального потенціалу на сьогодні пов'язані насамперед з опануванням та поширенням інформаційних технологій. У свою чергу це передбачає не лише вивчення питань власне високих технологій або середнього рівня володіння інформаційним простором в країні, а й стану того, що інколи характеризується як «нова економіка», «економіка знань» тощо [7-12]. Причому стійкий довготривалий успіх розвитку передбачає формування цілого сектору господарювання. Втім, СРСР тривалий час мав пріоритет саме технологічного наголосу інновацій на шкоду розгляду економічного боку розвитку високих технологій у сфері інформатики. Нині здійснюється перехід від романтичних поглядів на інноваційні рішення (характерний для суспільства під час початку перебудови та формування національних держав) до тверезої оцінки своїх можливостей, в тому числі пов'язаної з відмовою від реалізації певних проривних інновацій, серед яких є досить витратні.

Інформаційний простір у контексті стратегії прийняття та реалізації управлінських рішень також з успіхом досліджувався аналітиками від О.О.Свечіна («Стратегія») до А.О.Кокوشина («Стратегічне управління») та Г.Г.Почепцова («Стратегія. Інструментарій з керування майбутнім», «Стратегічний аналіз» і «Стратегічні війни: як «гонка смислу» перемагає «гонку озброєння»), численних фахівців з корпоративної стратегії. Причому Ж.-В. Мюллер спеціально підкреслює значення міфів, символів та алегорій для результатів «соціального іміджінгу». Інтернет теж приніс відчуття віртуальності буття, його небов'язковості, можливості одягнути будь-яку личину, будь-яку маску.

Відповідні можливості новітніх технік маніпуляції розглядаються нами в контексті теорій П.Лазарсфельда і Р.Мертон, їх особливості під час посттоталітарних трансформацій досліджуються на базі підходів Х.Аренда та К.Фрідріха, солідаристських концепцій влади Е.Дюркгейма, Л.Дюї, позитивно-функціонального конфлікту Л.Козера, конфліктної моделі Р.Дарендорфа та загальної теорії конфлікту К.Боулдінга, а також теорії підшкірної голки, потреб та задоволень, встановлення порядку денного й зворотного впливу на нього, які створили теоретичну основу забезпечення інформаційного впливу та завчасних заходів зі створення «гарячих точок» з наступним керуванням конфліктами – відповідно до трансформації їхнього середовища.

Як відомо, наприклад, Х.Ортега-і-Гассет вважав, що життя пропонує проблеми, на які ми відповідаємо набором рішень. Тому з'явилися нові обґрунтування ефективних у стандартних і виключних умовах управлінських технологій. При цьому епоха глобалізації суттєво підвищує можливості ресурсу інформації та вимоги щодо рівня забезпечення інформаційної конкурентоспроможності кожної країни. Виник і термін «нетократія» (net – мережа) як означення нової структурної впорядкованості суспільства, коли головна цінність – це не самі матеріальні ресурси, а інформація та робота з її зберігання, передання й обробки.

Дослідниками комплексу чинників забезпечення конкурентоспроможності була продемонстрована визначна роль інноваційної інфраструктури, створення «економіки знань» для успіху модернізації в нових умовах та досліджені чинники її успіху. Підвалини аналізу сутності конкуренції в різному середовищі та теперішнього сприйняття конкурентоспроможності заклали у своїх роботах Дж.В.Робінсон, В.Міллар, Е.Чемберлін, М.Портер, а також А.Маршалл, Дж.М.Кейнс, Л.Вальрас, А.Пігу, П.Сраффа, Я.Корнаї. Динаміка складних питань національної безпеки на тлі суттєвих трансформацій глобального масштабу

вже знайшла відображення в капітальних працях теоретиків і практиків міжнародного рівня.

Втім, історія – це діалог і конкурентна боротьба насамперед на рівні макрорегіонів-цивілізацій; структура міжнародних систем завжди є олігополістичною. За М.Портером, кластер і є групою взаємозв'язаних структур, що географічно є сусідами, а також пов'язаних з ними, що характеризуються єдністю мети та взаємодоповнюють одна одну. Відповідно в кожному з епох головні учасники визначали систему більшою мірою, аніж вони визначалися нею. Досить було одному з головних учасників змінити свій внутрішній режим, щоб змінився стиль, а іноді й курс міжнародних взаємин. Отже, в умовах формування багато(без)полюсного (полярного) світу одна з найбільш серйозних небезпек для кожної країни – не тільки не опинитися біля одного з полюсів, а й не бути потрібною жодному з них. Причому для України модернізація моделей управління для використання передових методів захисту власних інтересів у міжнародній взаємодії ускладнена не тільки поєднанням руху постіндустріального та пострадянського, а й специфічними викликами світового масштабу.

Перший із них. Ідеологія споживацтва як наслідок нео-лібералізму на глобальному рівні зруйнувала ціннісний налаштунок пуританства. Етика наполегливої праці, слугування справі трансформується в завдання легкого збагачення. Другий виклик. Відчуження держави від основної маси народу на тлі значних внутрішніх і зовнішніх проблем. Третій. Глобалізація руйнує національні об'єднання на різнопрофільні регіони. При цьому не можна як проігнорувати загальносвітові тенденції (що інколи характеризуються фахівцями як розвиток постмодерну та створення умов проведення модернізації в рефлексивній формі), так і обійтися без сили Модерну. Надлишок інформації, який приводить до її інфляції, загострює проблему її відбору та інтерпретації. Для забезпечення попиту на виробі й послуги в цих умовах торговці агресивно нав'язують гонку із задоволення все більш високих стандартів споживання за рахунок реклами все нових споживчих моделей.

Суспільство також активно поширює шаблони розуміння й стандарти поведінки. Редукція ієрархії потреб до найпростіших «хліба та видовищ» та орієнтація на звичку до збереження й підвищення рівня комфорту – матеріального та духовного – стає найважливішим чинником здійснення вибору. Вона ж може перетворитися на могутню перешкоду на шляху нової модернізації. Кластерний підхід до організації та проведення конкурентних дій, що базується на визначенні та підтримці ключових різнорівневих точок, дозволяє ефективно вирішувати складні завдання розвитку в мережевому середовищі тільки при базуванні навколо центрів прийняття та здійснення рішень.

Отже, очевидно є необхідність подальшої активізації чинника регіональної політики при формуванні «модернізаційних альянсів» для розвитку країни та її економіки, формування прогресивних соціальних інновацій. Як відомо, для завдань розвитку країни стратегічний ефект є категорією більш високого рівня, ніж безпосередній прибуток. При цьому зберігається головне завдання існування держави – збільшення, збагачення та розвиток свого народу, тобто підвищення його кількості та «якості». Найбільш гармонійно це можна забезпечити на базі регіональної політики та розвитку регіонів як територій, що відрізняються своєю індивідуальністю, мають соціокультурну специфіку та регіональну ідентичність.

Причому успішне досягнення завдань нової модернізації інформаційних відносин в умовах глобального зміцнення постсучасних тенденцій тісно пов'язане із засвоєнням новітніх трансформаційних технологій. Поширення інтернет-простору веде до реструктуризації інформації та знецінює механічні функції з отримання прикладних знань, але значно підвищує значення методології (зокрема, у виборі фактів та їх динаміки) і креативності рішень. Суть загальновідомого «бар'єру Пітерса»

полягає саме в тому, що розвиток людини та прогрес технологій взагалі не можуть бути кардинально різношвидкісними без загрози знищення людства. Самостійну цінність мають також школи вивчення глобальних тенденцій постмодерну, які вивчають трансформації сутності проблеми та форм протиріч. Отже, на сьогодні також сформовані міцні наукові школи вивчення інформаційної епохи та її особливостей, загроз і можливостей. Водночас відсутнє комплексне дослідження можливостей інформаційного забезпечення конкурентоспроможності країни, і саме авторський погляд на шляхи цього під кутом зору подальшого вдосконалення бюджетної політики є метою статті.

Як відомо, в умовах глобалізації саме вміння враховувати та використовувати на різноманітних рівнях розвитку соціально-економічних систем їх цивілізаційно-культурні особливості, підйом інформаційної культури населення й PR-активності держави та бізнесу, гідне відображення їх взаємодії на цьому напрямі в бюджетній політиці при балансі економічної свободи та регулювання стає чинником, що багато в чому визначає конкурентоспроможність національного проекту розвитку [13-16]. А сама назва країни, її провідних корпорацій стає брендом.

Територіальний брендинг як використання популярності та привабливості території, формування, розвиток і застосування стабільного образу, який починає викликати увагу щодо стійкого ряду бажаних характеристик, стає не тільки найважливішим фактором використання конкурентних переваг, а й самостійним чинником, що дозволяє провести ефективне посилення конкурентної позиції шляхами забезпечення присутності бренду в інформаційному просторі, позитивної ідентифікації серед інших і підвищення впізнаваності та підйому ступеня лояльності потенційних споживачів товарів і послуг. Територіальна структура – спеціальний об'єкт позиціонування, який передбачає конструювання іміджу та створення бренду на базі обсягу іміджевої кампанії, особливостей її суб'єктів, підстав (зокрема, характеру зайнятості, інвестиційних потоків та ринків, структури постійного й тимчасового населення тощо), передбачуваної цільової аудиторії, обраних для кожного рівня та етапу завдань і пріоритетів.

В іншому випадку образ складається стихійно і часто несправедливо, характеризуючи явища та процеси негативно й однобоко. Тим часом правильне проведення територіального брендингу здатне перетворити інформаційну конкуренцію в потужну зброю в арсеналі засобів політико-економічного розвитку, оскільки може залучити й закріпити додаткові трудові ресурси та стратегічні довгострокові інвестиції, забезпечити розширення ринків збуту продукції, створити туристичні потоки (наприклад, бізнес-туристичні, історико-туристичні та еколого-туристичні), консолідувати внутрішню цільову аудиторію тощо.

Широковідомими є дослідження формування стійких стереотипів сприйняття населення й товарів навколишнім світом відповідно до символічних та актуальних аспектів перцепції країни [17-20]. І тільки технологічних нововведень при застарілих соціальних відносинах недостатньо, це здатне породити додаткову невизначеність, хаос, ірраціоналізм, спонтанність, особливо на межі зіткнення модерної та традиційної культур. Отже, в постсучасних умовах стимулювання необхідних для модернізації соціально-політичного устрою країни трансформації має спиратися на весь діапазон засобів, що підвищують ефективність соціально-інформаційних систем, включаючи методи як раціональні, так й ірраціональні.

Самодіяльна творчість відтворює «людину творчу», радикально змінює стереотипи соціальної поведінки та механізми її детермінації, посилює особливе співвідношення макро- і мікрочинників розвитку інформаційної підсистеми соціально-економічного комплексу, підвищує вимоги до свободи та відповідальності людей на підставі народних традицій, історичного досвіду й соціальної спадщини. Необхідністю стає інтеграція зацікавлених

акторів-суб'єктів проведення інформаційних дій, спрямоване на створення інформаційних продуктів з метою закріплення бажаного ставлення, а також свідомо участь у формуванні постсучасного інформаційного простору. Причому питання якості інформаційної забезпеченості становища України у глобальній економіці (вже не як складової радянського господарського комплексу в умовах трансформації світу, в минулому організованому за принципами взаємодії частин бінарно опозиційних таборів) в цьому контексті може бути розглянуто з позицій: 1) рівня розвитку внутрішніх виробничих сил та адекватності їх вимогам часу; 2) вмілості використання існуючих переваг на світовій арені.

Глобалізація несе зміну конфігурації управлінських рішень міжнародного рівня, а отже, потребує змін на рівні інформаційної інфраструктури. Скрізь поширюється не тільки конкуренція окремих країн на ринках деяких товарів, а й суперництво між транснаціональними корпораціями, між секторами економіки, які виробляють товари-субститути або включають взаємозамінні виробничі цикли. Але хоча багато господарських гравців дійсно конкурують у глобальному масштабі, а ряд складових у дослідницьких і виробничих витратах відносно вільно рухаються світом, є неспростовні свідчення того, що діяльність на місцевих ринках продовжує здійснювати суттєвий вплив на процеси отримання та реалізації конкурентних переваг. Водночас, як відомо, при великому розкиді діяльності міжнародних концернів вони продовжують концентрувати ядро своєї активності в обмеженій кількості країн. При цьому у процесі включення економіки держави до світових конкурентних процесів («гіперконкуренції») доцільно розрізняти позитивні та негативні аспекти, пов'язані зі стимулюванням росту або пригніченням вітчизняних виробничих сил, внутрішньою та зовнішньою підготовкою до повноцінної участі в ній.

Зовнішньоекономічні чинники успіху будь-якої нації – параметри, які виникають у боротьбі різноманітних міжнародних процесів і тенденцій у зіставленні із завданнями та можливостями внутрішнього розвитку, з іншими існуючими та вірогідними підходами й моделями поведінки, державної політики у різних сферах життя суспільства, орієнтованої на ідеологію шансу і відслідковування довго-, середньо- та короткострокових перспектив. Але прогрес суттєво корегує звичні уявлення. І саме сьогодні формується практична й теоретична відповідь на історичні виклики, визначається те, чи використовуватимуться потенційні «точки розвитку» (опорні регіони, технопарки, бюджетотворюючі сектори економіки та галузі НТП, передові концерни на базі НДДКР-комплексів, багато з підприємств ВПК, освітньо-дослідно-промислові цикли, що забезпечують якісний стрибок для соціально-інформаційної системи як цілого) відповідно до суспільних інтересів, а чи будуть принесені в жертву політичним планам інтеграції до інших інфраструктур. Зрозуміло, що для успішного розвитку країни не стільки важливе залучення капіталу в економіку, скільки куди він спрямовується і для чого він використовується. До того ж шляхи й форми економіки, організації та технології інформаційних впливів для забезпечення цього успіху можуть бути досить різноманітними та самобутніми. Глобальна стратегія, пов'язана з поширенням міжнародної діяльності, розглядається, як правило, в якості не тільки дифузії сучасних й постсучасних технологій (у тому числі – організації та управління), а й у ролі міцного засобу досягнення та використання переваг [21-24]. Отже, існує переплетення чинників (і відповідних процесів) збереження національної ідентичності господарських структур – і не обмежених державними кордонами варіантів розвитку в реалізації стратегічних парадигм у конкурентній боротьбі, що впливає на сприйняття форм забезпечення суспільних інтересів у світі сьогодення і майбутнього.

І питання полягає не в тому, як забезпечити бюджетне фінансування «подолання відставання» в чомусь, а саме в тому, як «зберегти та наростити існуючі переваги», сконцентрувати

ресурси та здійснити маневр ними, забезпечивши пріоритетність ресурсної бази (в тому числі інформаційної) саме для «точок розвитку» – локомотивів народного господарства. Втім, якщо моделі здійснення власне масової комунікації базуються на концепції Agenda Setting – встановленні порядку денного засобами масової інформації, то для ефективного забезпечення комунікації державної, як правило, превалює роль Reverse Agenda Setting – підходу, що досліджує зворотний процес впливу громадської думки на відбір новинних повідомлень [25-28].

Проте постмодерн підсилює процеси, пов'язані з тенденціями не тільки глобалізації, а й регіоналізації різного рівня. Таким чином відбувається очевидне підточування впливовості національних держав. Що у свою чергу вимагає більш активного залучення до практики та теорії інших контурів регулювання соціально-інформаційних систем і відповідно інших, адекватніших новим умовам, шляхів регулювання як для посилення бажаних змін, так і для стабілізації необхідних вихідних даних. Причому забезпечення умов координації інформаційної політики насамперед необхідне у: 1) площині економічного управління; 2) правовому полі; 3) морально-психологічному контексті. Відповідно активно формується ява щодо того, що інформація в широкому сенсі не тільки є субстанцією розвитку природи та суспільства, а й перетворюється мережевою рисою суспільства на дійсно пріоритетне питання [29; 30]. У цілому підвищується значення створення наукових засад проведення активної регіональної політики як умови підвищення конкурентоспроможності.

Водночас нині інформаційний діалог набуває більш складних форм; втім, технології та прийоми взаємодії мають тенденцію до відтворення нових форм, які базуються на визнанні неповноти знань учасників процесів і сукупного впливу результатів взаємодії гравців. Це ускладнює процеси забезпечення й утримання якості економіки, організації та технологій інформаційних впливів. Тому нова епоха створює умови розширення діапазону використання інформаційних технологій, що орієнтовані не на участь у виснажливому інформаційному протиборстві, а на взаємодії в потоці подій, де кожний не має повноти інформації та залежить від дій інших акторів. Відповідні управлінські трансформації є різношвидкісними і мають суттєві регіональні відмінності; наприклад, важко заперечувати кардинальні відмінності в орієнтаціях, завданнях, ієрархіях стимулів для населення регіонів переважно індустріальних і переважно аграрних. Таким чином формуються нові вимоги та можливості управлінських композицій епохи на базі підвищення різноманіття прийомів і технологій менеджменту [31-34].

Багаторівневе управління, адекватне постсучасній трансформації суспільства, базується на принципі перетворених форм як методі вільної взаємодії якісно різномірних структур шляхом введення міжсистемного еталону обміну. Соціальне управління при цьому має інтегрувати інновації та традиції, світську й духовну культуру, інструментальні та світоглядні цінності, поступальний і циклічний розвиток, персоналізм і колективізм, демократію та автократію, активну й пасивну поведінку, вітчизняний і світовий досвід, відкладений і поточний попит. Апарат оновленого підходу багато в чому підготовлений, зокрема, теорією відкритих систем і станів рухомої рівноваги Л. фон Берталанфі, за якою система – комплекс взаємодіючих елементів, а первинні елементи інформації – не окремі факти, а їх сукупні структури. В узагальненому варіанті синергетики як теорії самоорганізації, процесів переходу, еволюційності систем вона має декілька основних принципів: 1) нелінійність; 2) нестійкість; 3) незамкнутість (але це передбачає можливість системі увійти в хаотичну креативну фазу; за правилом це відбувається завдяки позитивним зворотним зв'язкам); 4) динамічна ієрархічність (народження параметрів порядку, коли сам процес становлення є процесом зникнення, а потім народження мінімум трьох ієрархічних рівнів системи); 5) спостережність. Останні два

принципи передбачають додатковість і відповідність вимогам інформаційної комунікативності [35-37].

Такий погляд формує креативну триаду; «спосіб дії + предмет дії = результат дії» закріплений у самих дієслівних структурах сигнальної системи; у корінні двостатевої асиметрії людини як біологічного вигляду; у способі передачі інформації. Відтак становлення пов'язане з поняттям біфуркації або катастрофи – стрибкоподібної зміни якості, трансформації типу вирішення системи. Останній підхід відповідає ситуації зведення кризового стану в точку біфуркації. Зокрема, кризовий стан культури соціально-інформаційної системи може розглядатись як результат послідовних біфуркацій, виборів, які проходили під час її розвитку (це означає, що були інші можливості, інші альтернативи, отже, може відбутися поворот до «застарілих» морально-етичних, естетичних, організаційних тощо критеріїв, підходів та навичок). Причому до онтологічних принципів буття (реальності) соціально-інформаційної підсистеми національного господарського комплексу належать:

□ еволюція її буття; в процесі еволюції вона розкриває свої можливості та функції;

□ наявність у неї більш-менш відкритих елементів; вона обмінюється з навколишнім середовищем енергією та інформацією;

□ тенденція еволюціонувати до найстійкішого стану (атрактора);

□ її еволюція підпорядкована основним параметрам порядку.

Втім, на нашу думку, недостатнім є підхід, за яким у провідній відмітній рисі культури соціально-інформаційної підсистеми значення контактів частіше всього уявляється лише в тому, що вони є конкретною формою реалізації, а також «підсилювачем» тих можливостей, якими володіє особа. Погоджуючись із вказаними аспектами оцінки, не можна не зазначити, що значення контактів не обмежуються тим, що вони повторюють, підсилюють або трансформують певні якості особи. Контакт як системі властиві такі риси, які не можна звести до специфіки особи або до їх простого підсумку. Щодо суспільства, то тут подібні якості є родовими. Звичайно, ці якості в їх реальному прояві не існують поза конкретними особами, але разом з тим індивідуальний розвиток цих об'єднаних зусиль і співпраця можуть вести до змін загального рівня реальності, а в деяких випадках роблять неможливим досягнення цілей активності взагалі. Таке об'єднання індивідуальної й загальної діяльності в системі комунікації є формою прояву можливостей, які випливають саме із системного об'єднання людей, воно створює якісно нову величину в площині глобальної конкуренції.

Як результат маємо таку схему: основа системи культури соціально-інформаційної системи визначається гармонійністю та якістю взаємозв'язків суб'єктів цієї системи, а якщо який-небудь взаємозв'язок завдяки власним характеристикам виходить за межі очікуваного, то це стимулює інший рівень (вищий або нижчий) тону всіх основних зв'язків системи. Хоча й відбувається цей процес через загострення суперечностей суб'єктивного характеру (захист інтересів, які поставлені під загрозу, заздрість, небажання мати додаткові випробування тощо). Отже, існують два типи явища – індивідуальне та емерджентне. Відмінність цих явищ – одна з фундаментальних проблем комунікації у сфері культури будь-якої соціально-інформаційної підсистеми.

Значення цієї проблеми особливо зростає в інформаційному суспільстві, коли завдяки ЗМІ в культурні спільноти на рівні макрорегіонів-цивілізацій об'єднуються країни та цивілізації. Ймовірно, при вираховуванні такого роду процесів головним критерієм емерджентного ефекту стають якісні зміни в культурі. Отже, одним з фундаментальних принципів синергетичного підходу щодо забезпечення інформаційної конкурентоспроможності в умовах постмодерну є принцип емерджентності, за яким сукупна ефективність діяльносного та культурного системного об'єднання людей може перевищити ефективність суми індивідуальних

досягнень учасників суспільства, що безпосередньо вплине на стан загальної конкурентоспроможності.

Втім, поведінка систем при аналогічних вхідних сигналах може бути зовсім іншою. Кібернетика другого порядку акцентує увагу на автономії складних ієрархічних систем і готує до цілісного сприйняття їх, не допускаючи аналітичної дезінтеграції (наприклад, для спрощеного керування). При взаємодії в структурі соціуму тисяч індивідів відбувається спонтанна самоорганізація та самозбереження порядків і традицій, усвідомити які у всій повноті неможливо, їх надзавдання – відтворення системи. Соціально-інформаційна підсистема як цілісність тому й виживає, що ми не можемо контролювати її повністю та централізовано [38-41].

Отже, забезпечення вкоріненості змін у суспільстві досягається наданням прогресивних форм існуючим традиціям та ієрархіям цінностей. Відповідно господарська система за рахунок гнучкості, рухливості та реактивності своїх поверхневих шарів стосовно інформаційних впливів і зберігає фундаментальні, абсолютні цінності. Отже, зв'язки хоч і трансформуються під впливом зовнішнього середовища, але в межах, що задаються необхідністю збереження й розвитку організації. Тому для збереження адекватності управління новим умовам слід здійснювати перехід від практики команд до самокоординації на базі норм, що лише частково регламентують діяльність.

Природно, що кожний з етапів трансформації соціально-інформаційних систем не тільки змінював ресурсну базу підготовки та здійснення інформаційного впливу, а й трансформував управлінські техніки забезпечення конкурентоспроможності. Водночас якість присутності в інформаційній сфері постмодерну все більше залежить від вміння оперувати хибними величинами соціального та індивідуального життя. Зростає й специфічна регуляторна роль мізер суспільного сприйняття, а також різноманітних міфів як специфічної ресурсної бази сприйняття, інтерпретації та трансформації дійсності [42-44]. Отже, для успішного проведення нової модернізації необхідно не тільки вийти на так звані світові стандарти швидкості та об'єму отримання об'єктивної інформації, забезпечити її доступність та якість, а й створити адекватні умови її сприйняття та інтерпретації. Проте Інтернет не тільки надає море інформації та допомагає ідентифікації першоджерел. Він також загострює проблему інформаційного шуму й відбору потрібного, полегшує підтасовування фактів під потрібний ряд, полегшує перехід до технологій безтекстового передання інформації. Тим самим на сьогодні нове звучання отримує карбована формула Геракліта «багатознання розуму не навчає»; отже, нині зростає цінність як базових знань і методології, що дозволяють відібрати індикатори, так і здібності створити нове.

Отже, своєрідний характер співвідношення макро- і мікрофакторів розвитку соціально-інформаційних систем в умовах «стабільної нестабільності» розгортання тенденцій постмодерну підвищує вимоги до свободи та відповідальності людей, посилює вплив народних традицій, вітчизняного досвіду та соціальної спадщини. У цих умовах стимулювання бажаних трансформацій (зокрема, для підвищення конкурентоспроможності соціально-інформаційної системи) стає загальною, часто – єдино можливою та найбільш ефективною формою управлінських рішень з використання діапазону можливостей інформаційної сфери.

Отже, саме специфіка постмодерних змін суттєво впливає на можливість лобювання інтересів, інформаційних внутрішніх та міжсистемних регуляцій дійсності для трансформації як соціальних відносин, так і важливих процесів. Причому стимулювання бажаних трансформацій може здійснюватися, наприклад, через забезпечення: 1) формування загального (сукупного) середовища потрібних змін; 2) створення «точок конденсації» потрібних зсувів; 3) проведення відповідних маневрів складовими ресурсної бази. Подальше підвищення конкурентоспроможності соціально-інформаційної системи через стимулювання бажаних

змін потребує: 1) розвитку гнучких режимів діяльності; 2) відбору місць «точкового розвитку»; 3) забезпечення законодавчого поля інформаційних відносин; 4) розширення демократії та самодіяльності; 5) врахування прогресивних форм регіональних традицій та звичаїв [45-48].

ВИСНОВКИ

Таким чином, соціокультурна формула успішної соціально-економічної модернізації передбачає не тільки забезпечення реформи корпоративних інститутів і створення ефективної господарської системи, а й розвиток інформаційної підтримки процесів конкуренції, зокрема, за рахунок територіального та корпоративного брендінгу. Причому на базі вивчення ролі інформаційної конкуренції для динаміки бюджетних відносин можна стверджувати, що:

□ умови світової кризи додатково загострюють економічну конкуренцію, підштовхуючи до пошуку нових ресурсів і методів її реалізації та підсилюючи риси гіперконкуренції;

□ передовим плацдармом як здійснення конкуренції, так і нав'язування зручних для себе орієнтирів прогресу та умов економіко-політичного змагання стає інформаційна конкуренція;

□ забезпечення й закріплення гідного місця у світі гіперконкуренції вимагає посилення системних якостей інформаційної інфраструктури, розвитку економіки, організації та технологій інформаційного забезпечення своїх інтересів;

□ якщо раніше в якості їх пріоритету розглядалися ідеологеми (комунізм, перебудова, вільний світ і т.п.), то тепер на перше місце очевидним чином вийшли корінні інтереси суспільства (зокрема, забезпечення умов і вектора довготривалих економічної безпеки і розвитку);

□ у досягненні подібних цілей більш важливими стають якість стратегічного партнерства і характер модернізаційних альянсів;

□ досягнення намічених цілей (у тому числі щодо вступу, забезпечення ніші в них, дієвого їх застосування) передбачає перенесення акцентів на стимулювання бажаних трансформацій та оволодіння засобами smart power;

□ ефективність забезпечення інформаційного боку конкуренції залежить від узгодженості дій державних та недержавних інституцій, спільності дій суспільства, держави та бізнесу; відповідно плановірність і плідність державних заходів міцно пов'язана з наявністю фінансування з держбюджету.

Отже, практичне здійснення модернізації країни потребує не тільки масштабного фінансового маневру, а й відповідних соціально-політичних трансформацій зі створення повноцісної економіки, організації та технологій інформаційних впливів. Причому саме бюджетне забезпечення якості довгострокового регулювання відповідних процесів на різних рівнях соціально-інформаційної системи й визначає конкурентоспроможність національного проекту розвитку. Втім, для оцінки конкурентоспроможності на всіх рівнях важливо розуміти, що нині неформальні конструкти, а якість життя та можливості творчості визначають рівень прогресу будь-якої країни; тому нові горизонти розвитку відкриваються тим державам, в яких суспільний, політичний, економічний устрій максимально сприяє реалізації творчого потенціалу громадян. Це дозволяє державі проводити не наздоганяючу, а випереджаючу політику, забезпечити розвиток за інноваційною моделлю, більш повне використання потенціалу та підвищення уваги до систем цінностей кожної спільноти з відповідним підвищенням конкурентоспроможності регіонів і країни.

Проте здійснення ефективних моделей роботи з інформацією має базуватися на особливостях інформаційного простору, характерних для чергового рівня соціального розвитку. Отже, якщо колись він передбачав створення управлінських композицій переважно на базі усного мовлення, а пізніше – друкованого тексту або радіоповідомлення й телебачення,

то нині – насамперед особливостей Інтернету. Відповідно для цілеспрямованого формування свого іміджу Україні потрібне як налагодження ефективних механізмів взаємодії держави, суспільства та бізнесу для проведення активної інформаційної політики (просування українських ЗМІ та сприятливих матеріалів щодо України, підтримки своїх різноманітних інформаційних центрів, розміщення інформації щодо можливостей, потенціалу та досягнень країни тощо), так і повнокровне бюджетне фінансування інформаційної активності.

Подальший розгляд теми потребує, на нашу думку, ретельного дослідження трансформацій економіки, зокрема, в умовах, коли процеси глобалізації полегшують перенесення досягнень, освоєння ефективних механізмів, принципів та підходів, підсилюють спокусу культуртрегерства, надають особливого значення якості застосовуваних політичних і соціальних технологій. Таким чином, вивчення особливостей української дійсності в аспекті інформаційних впливів (насамперед під час прийняття населенням найбільш важливих рішень, зокрема в періоди виборчих кампаній) є захоплюючою та гостродискусійною темою.

Втім, вироблення відповідних процедур і механізмів в умовах України обтягується як специфікою радянської спадщини, необхідністю болісних деміфологізацій трансформації, так і завданнями інверсійного розвитку, коли не громадянське суспільство генерує відповідні процеси з породження державності, а вже держава часто повинна ініціювати сприйняття передових у глобальному масштабі соціальних новацій, здійснювати щеплення конкурентоспроможних ідей до вітчизняної соціально-політичної культури. Отже, необхідним за цих умов є перехід суспільної уваги від ідеологічної полеміки до серйозного науково аргументованого вивчення непротиріччя постсучасності та впровадження передових методів використання соціально-економічних інновацій, що потребує адекватних бюджетних змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Global Corporate Citizenship: The Leadership Challenge for CEO and Boards.* – Geneva: World Economic Forum, 2002. – P. 4 – 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.
2. Хаттон У. Капитализм участия / У. Хаттон // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2000. – № 1. – С. 35 – 44.
3. Перегудов С. П. Корпоративное гражданство: концепции, мировая практика и российские реалии / С. П. Перегудов, И. С. Семенов; Рос. акад. наук, Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. – М.: Прогресс-Традиция, 2008. – 448 с.
4. Перегудов С. П. Крупная корпорация как субъект публичной политики / С. П. Перегудов. – М.: ГУ ВШЭ, 2006. – 168 с.
5. Перегудов С. П. Корпорации, общество, государство: эволюция отношений / С. П. Перегудов. – М.: Наука, 2003. – 350 с.
6. Петров Ю. А. Реформа корпоративных институтов и создание социального рыночного хозяйства / Ю. А. Петров // *Российский экономический журнал.* – 2000. – № 4; 5-6.
7. Зуев А. Электронный рынок и «новая экономика» / А. Зуев, Л. Мясникова // *Вопросы экономики.* – 2004. – № 2. – С. 55 – 71.
8. Малков Л. Некоторые черты «новой экономики»: взгляд с близкого расстояния / Л. Малков // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2001. – № 12. – С. 16-20.
9. Кочетков Г. Б. Проблема инноваций в экономике США / Г. Б. Кочетков // *США – Канада: экономика, политика, культура.* – 2009. – № 4. – С. 31 – 45.
10. Esping-Andersen G. *Social Foundations of Postindustrial Economies* / G. Esping-Andersen. – N. Y.: Oxford University Press, 1999. – 224 p.
11. Beck U. *Reflexive Modernisation: Politics, Traditions and Aesthetics in the Modern Social Order* / U. Beck, A. Giddens, S. Lash. – Cambridge: Polity Press, 1994. – 415 p.
12. Аузан А. Социокультурная формула экономической модернизации / А. Аузан, К. Келимбетов // *Вопросы экономики.* – 2012. – № 5. – С. 37 – 44.
13. Богущ Д. Будущее имиджа Украины / Д. Богущ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pressing.net.ua/pressing/menu/Monitoring/Analytics/4783>.
14. Гринберг Т. Э. Образ страны или имидж государства: поиск конструктивной модели / Т. Э. Гринберг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediascope.ru/node/252>.
15. Бурматов В. Уникальна ли «мягкая сила» для демократического общества / В. Бурматов // *Власть.* – 2012. – № 11. – С. 9 – 13.
16. Радиков И. «Мягкая сила» как современный атрибут великой державы / И. Радиков, Я. Лексютин // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2012. – № 2. – С. 19 – 26.
17. Ухтомский А. А. Учение о доминанте / А. А. Ухтомский // *Собр. соч.: В 6 т. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1950. – Т. 1. – 330 с.*
18. D'Astous A. Positioning countries on personality dimensions: Scale development and implications for country marketing / A. D'Astous, L. Boujbel // *Journal of Business Research.* – 2007. – № 60 (3). – P. 231 – 239.
19. Goldberg L.R. An Alternative «Description of Personality»: The Big-Five Factor Structure / L.R. Goldberg // *Journal of Personality and Social Psychology.* – 1990. – № 59 (6). – P. 1216 – 1229.
20. Aaker J. Dimensions of Brand Personality / J. Aaker // *Journal of Marketing Research.* – 1997. – № 34 (3). – P. 347 – 356.
21. Конкурентоспроможність і сталий розвиток у глобальній перспективі. Доповіді і повідомлення Міжнародної наукової конференції / [За ред. Білоруца О. Г., Ворони В. М.] – К.: ІСЕМБ НАН України, ІС НАН України, 2005. – 203 с.
22. Шедяков В. Є. Конкурентоспроможність національного проекту економічного розвитку в інформаційну епоху / В. Є. Шедяков // *Формування ринкових відносин в Україні.* – 2005. – № 10 (53). – С. 16 – 22.
23. Шедяков В. Є. Стратегическое управление в мобилизационной хозяйственной политике: международный аспект / В. Е. Шедяков // *Проблемы социализации личности в период экономической нестабильности: Материалы Междунар. научно-практ. конф. – Березники, 1999. – С. 41 – 45.*
24. Шедяков В. Є. Стратегічне управління модернізацією соціальних відносин / В. Є. Шедяков // *Соціальна психологія.* – 2009. – № 1 (33). – С. 85 – 92.
25. Shaw D.L. *The Emergence of American Political Issues: The Agenda Setting Function of the Press* / D.L. Shaw, M.E. McCombs. – St. Paul, Minn: West. Shaw D.L. *The Emergence of American Political Issues: The Agenda Setting Function of the Press* / D.L. Shaw, M.E. McCombs. – St. Paul, MN: West. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journalism.utexas.edu/~mccombs_vita.pdf
26. Newman W.R. Patterns of political cognition: An exploration of the public mind / W.R. Newman, A.C. Fryling // *Mass Media and Political Thought* / [Eds. S. Kraus, R.M. Perloff]. – Newbury Park, CA: Sage. – P. 223 – 240.
27. Brosius H.B. The agenda-setting function of television news: Static and Dynamic views / H.B. Brosius, H.M. Keppliner // *Communication Research.* – 1990. – № 17 (2). – P. 183 – 211.
28. Ghanem S.L. Agenda setting and Spanish cable news / S.L. Ghanem, W. Wanta // *Journal of Broadcasting & Electronic Media.* – 2001. – № 45 (2). – P. 277 – 289.
29. Акопов Г. Глобальные проблемы и опасности сетевой политики / Г. Л. Акопов. – Ростов: Ростиздат, 2004. – 192 с.
30. Березин В. М. Массовая коммуникация: сущность, каналы действия / В. М. Березин. – М.: РИП-Холдинг, 2003. – 174 с.
31. Шедяков В. Є. Стимулювання бажаних трансформацій шляхом інформаційних впливів в умовах постсучасності / В. Є. Шедяков // *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони.* – 2009. – № 1 (4). – С. 65 – 71.
32. Шедяков В. Є. Характеристике системных основ регионального и межрегионального информационного взаимодействия в контексте мирового исторического процесса / В. Е. Шедяков // *Проблемы инновационного развития территории: междисциплинарный подход: Материалы Всероссийской с международным участием научно-практ. конф. / [Редкол.: А. М. Елохов, В. Ю. Черных, В. Е. Шедяков и др.] – Пермь, 2012. – Ч. 1. – С. 180 – 203.*
33. Шедяков В. Є. Можливості ефективної організації та стимулювання бажаних трансформацій / В. Є. Шедяков // *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї.* – 2010. – Вип. 19. – С. 327 – 338.
34. Шедяков В. Є. Організація асиметричних впливів інформаційних систем / В. Є. Шедяков // *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони.* – 2010. – № 2 (8). – С. 71 – 75.
35. Данилова Е. Е. Информационное развитие социальных систем / Е. Е. Данилова. – М.: РИП-Холдинг, 2002. – 130 с.
36. Информационная культура в контексте глобальных изменений / Л. А. Василенко, И. Н. Рыбакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spkrurdyumov.narod.ru/D48VasilinkoRybakova.htm>, 25.04.2009.
37. Войцехович В. З. Синергетическая концепция фракталов (социальные и философские основания) / В. З. Войцехович // *Синергетическая парадигма. Человек и общество в условиях нестабильности.* – М.: Прогресс-Традиция, 2003. – С. 141 – 156.
38. Бодрийяр Ж. К критике политической экономики знака / Ж. Бодрийяр. – М.: Библион-Русская книга, 2003. – 272 с.
39. Поппер К. Ницета историцизма / К. Поппер. – М.: Прогресс, 1993. – 187 с.
40. Хайек Ф. А. Пагубная самонадеянность / Ф. А. Хайек. – М.: Новостри, 1992. – 304 с.
41. Мизес Л. Фон Иллюзии всемирного планирования / Л. фон Мизес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polit.ru/research/2006/11/07/planning.html>.
42. Шедяков В. Є. Діагностика постсучасного міфу / В. Є. Шедяков // *Політичний менеджмент.* – 2010. – № 2 (41). – С. 17 – 28.
43. Шедяков В. Є. Ренесанс міфу в соціокультурному середовищі розвитку / В. Є. Шедяков // *Гілея.* – 2012. – Вип. 67. – С. 526 – 531.
44. Шедяков В. Є. Соціальне міфотворення як чинник дієвого управління в царині інформаційної безпеки України / В. Є. Шедяков, О. П. Полисаев // *Вісник Національного авіаційного університету.* – 2008. – № 1 (7). – С. 55 – 62.
45. Балтачевая Н. Напрямы системной трансформации социальной политики в Украине / Н. Балтачевая // *Економіст.* – 2012. – № 8. – С. 29 – 32.
46. Пантин В. И. Исследование перспектив мирового политического развития: проблемы методологического синтеза / В. И. Пантин // *Полис. Политические исследования.* – 2012. – № 6. – С. 27 – 40.
47. Шедяков В. Е. Украина: трансформация экономики и общества при усилении процессов постмодернизации / В. Е. Шедяков // *Экономика, общество, рынок: научные записки.* – Харьков, 1997. – Вып. 2. – С. 113 – 124.
48. Шедяков В. Е. Трансформация экономики Украины: угрозы и перспективы / В. Е. Шедяков // *Бизнес Информ.* – 1999. – № 11-12. – С. 3 – 6.